

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра політології та публічного управління

КОНДРАТЮК ЕДВАРД ВОЛОДИМИРОВИЧ

**ВЗАЄМОДІЯ УКРАЇНИ ТА НАТО: СУЧАСНИЙ СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ**

Спеціальність: 052 «Політологія»

Освітньо-професійна програма: «Політологія та державне управління»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:
ЛЮБЧУК ВАЛЕНТИНА ВАСИЛІВНА

Кандидат соціологічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ Протокол №
засідання кафедри політології та публічного управління від
2025 р.
Завідувач кафедри проф. Бусленко В. В.

ЛУЦЬК-2025

АНОТАЦІЯ

Кондратюк Е. В. Взаємодія України та НАТО: Сучасний стан та перспективи. Кваліфікаційна робота бакалавра за спеціальністю 052-Політологія. Волинський національний університет імені Лесі Українки. Кафедра політології та публічного управління. Луцьк, 2025. Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент Любчук В.В.

Бакалаврська робота присвячена всебічному аналізу взаємодії між Україною та Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) в контексті сучасних міжнародно-політичних процесів. У роботі досліджено еволюцію двосторонніх відносин, інституційні засади співпраці, сучасний стан взаємодії, а також перспективи членства України в Альянсі.

У вступі обґрунтовано актуальність теми взаємодії України з НАТО в сучасних умовах, сформульовано мету та основні завдання дослідження, визначено об'єкт і предмет аналізу, розкрито методологічну базу роботи та виокремлено її наукову новизну.

У першому розділі розглядається наукове осмислення тематики українсько-натовських відносин у вітчизняній та зарубіжній літературі. Особливу увагу приділено підходам українських та західних дослідників до аналізу сучасної співпраці, безпекових викликів та політичних перспектив.

Другий розділ присвячено історичному розвитку відносин України з НАТО від моменту здобуття незалежності до сьогодення, а також аналізу ключових інституційних механізмів співпраці — програм, документів та форматів, які визначають практичну взаємодію сторін.

У третьому розділі досліджено актуальний стан співпраці України з НАТО в умовах війни, що триває з 2022 року, оцінено досягнення у сфері реформування безпекового та оборонного сектору, а також здійснено

стратегічний аналіз перспектив вступу України до Альянсу з урахуванням міжнародного контексту та політичної кон'юнктури. Методологічну основу дослідження становлять історичний, порівняльний, системний і геополітичний підходи. Робота базується на аналізі нормативно-правових актів, офіційних джерел НАТО та України, наукової літератури й аналітичних матеріалів. Результати дослідження дозволяють оцінити динаміку та глибину інтеграційного процесу, а також визначити ключові умови, за яких вступ України до НАТО стане реальним.

Ключові слова: Україна, НАТО, євроатлантична інтеграція, безпека, міжнародне співробітництво, стратегічне партнерство, політичний діалог, оборонна реформа, членство, зовнішня політика, інституційна взаємодія.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ ТА НАТО У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ПОЛІТОЛОГІЇ	
1.1. Особливості висвітлення проблематики взаємодії України з НАТО у вітчизняній науковій думці	8
1.2. Відносини Україна - НАТО у зарубіжній науці	10
РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ З НАТО	
2.1. Етапи розвитку відносин України і НАТО: від незалежності до сучасності.....	13
2.2. Інституційні механізми співпраці України з Альянсом.....	22
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО НАТО	
3.1. Сучасні виклики та досягнення України у співпраці з НАТО.....	32
3.2. Перспективи членства України в НАТО: стратегічний аналіз та зовнішньополітичний контекст.....	42
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

Актуальність теми дослідження У контексті загострення безпекової ситуації в Європі, зумовленої агресією Російської Федерації проти України, питання євроатлантичної інтеграції нашої держави набуло нової стратегічної ваги. Взаємодія України з Північноатлантичним альянсом (НАТО) поступово трансформувалась із формального партнерства до поглибленої співпраці, що охоплює політичну, військову, безпекову та інституційну сфери. Наразі Україна де-факто виконує функції союзника Альянсу, демонструючи здатність протистояти широкомасштабній війні та адаптуватися до стандартів НАТО. З огляду на посилення глобальної турбулентності, нестабільність у міжнародних відносинах та трансформацію архітектури європейської безпеки, дослідження сучасного стану співпраці України з НАТО та аналіз перспектив повноправного членства в Альянсі є вкрай актуальним як для національної політики, так і для наукової спільноти.

Стан наукового дослідження Проблематика українсько-натовських відносин активно досліджується у вітчизняній і зарубіжній політичній науці. Серед українських дослідників, які аналізують різні аспекти євроатлантичної інтеграції України, можна відзначити В.Горбуліна [12], Я.Грицака [], А.М.Зленко [9], О.Сивака [10] та ін. У західній аналітичній літературі питання взаємодії України та НАТО розглядаються крізь призму регіональної безпеки, трансформаційного потенціалу держави, а також стійкості її демократичних інститутів. Разом з тим, комплексний аналіз сучасного стану партнерства України з НАТО у зв'язку з новими геополітичними умовами та оцінка перспектив вступу до Альянсу залишаються відкритими для подальшого наукового осмислення.

Мета дослідження полягає у аналізі сучасного стану взаємодії України з НАТО, виявлення ключових викликів і досягнень у цій сфері, а також оцінка реалістичних перспектив членства України в Північноатлантичному альянсі.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати наукові підходи до вивчення відносин Україна – НАТО у вітчизняній та зарубіжній літературі;
- простежити етапи формування та розвитку співпраці між Україною та Альянсом;
- проаналізувати інституційні механізми та формати взаємодії;
- виявити основні досягнення України у сфері євроатлантичної інтеграції в умовах війни;
- оцінити перспективи членства України в НАТО з урахуванням внутрішньополітичного та міжнародного контексту.
- проаналізувати вплив внутрішньополітичних реформ в Україні на динаміку співпраці з НАТО

Об’єктом дослідження є взаємодія України з Північноатлантичним альянсом.

Предмет дослідження є зміст, динаміка, механізми та перспективи взаємодії України з НАТО в умовах сучасної геополітичної ситуації.

Методологія дослідження У дослідженні застосовуються загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема історико-політичний, порівняльний аналіз, інституціональний підхід, елементи SWOT-аналізу та контент-аналізу наукових і аналітичних джерел. Це дозволяє комплексно вивчити явище та сформувану об’єктивну картину українсько-натовських відносин.

Практичне значення одержаних результатів Результати дослідження можуть бути використані при підготовці рекомендацій щодо подальшої інтеграції України до євроатлантичного простору, у навчальних курсах із

міжнародних відносин, а також при формуванні зовнішньополітичної стратегії держави.

Структура дослідження. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, шести підпунктів, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі проаналізовано наукові підходи до вивчення теми; у другому — розглянуто історичні етапи та інституційні механізми взаємодії; третій розділ присвячено сучасному стану співпраці України з НАТО та оцінці перспектив вступу до Альянсу.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ ТА НАТО У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ПОЛІТОЛОГІЇ

1.1. Особливості висвітлення проблематики взаємодії України з НАТО у вітчизняній науковій думці

Вивчення зовнішньої політики України, зокрема її взаємин з міжнародними організаціями, такими як НАТО, займає важливе місце в сучасній українській історичній науці. Інтерес до цієї теми є закономірним, адже відносини України з Альянсом мають величезне значення для безпеки та стабільності держави, а також для її євроатлантичної інтеграції. За останні десятиліття Україна зробила значний поступ у напрямку євроатлантичної інтеграції, що відображає її прагнення до вступу в НАТО, що особливо посилюється після 2014 року, коли агресія Російської Федерації стала каталізатором змін у зовнішньополітичному курсі країни.

В українській історичній науці інтерес до вивчення різноманітних аспектів діяльності НАТО, зокрема відносин з Україною, виправданий і закономірний.

Серед узагальнюючих досліджень із вивчення еволюції зовнішньої політики України в контексті євроатлантичної інтеграції вирізняються праці В.Горбуліна [12], Я.Грицака [15], А.М.Зленко [9], О.Сивака [10], О.Ковальнової [11], Ю.Щербака [13], Ю.Макара [14], Т. Мелещенко [7]. Ю. Стужук [8]

В праці дослідниці Мелещенко Т.В. «Україна-Нато:Проблеми і перспективи партнерства» [7] детально розглядаються основні періоди формування відносин Україна-НАТО, визначаються ключові проблеми розвитку партнерства починаючи з періоду незалежності України. Слід

відмітити також працю двох науковців Стужук Ю. П. та Шпура М. І. У своїй статті «Співробітництво України з НАТО: Історична ретроспектива та сучасність» [8] автори описують співробітництво України з НАТО в умовах повномасштабної війни з російською федерацією, виокремлюють етапи співробітництва та динаміку стратегічних змін. Дослідник Зленко А.М. у своїй праці «Зовнішня політика України від романтизму до прагматизму: Виступи, промови» [9] детально аналізує риторику політичних лідерів щодо реалізації взаємодії України з НАТО. В праці «Формування та здійснення зовнішньої політики України» [10], автором якої є науковець Сивак О.В. зосереджена увага на співпраці України та НАТО, починаючи з незалежності України. Дослідниця Ковальова О.О. в своїй праці «Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України» [11] виокремлює стратегію України, та наголошує на її багатовекторності, що поєднує адаптацію законодавства до *acquis communautaire* ЄС, зміцнення демократичних інституцій, а також модернізацію економіки та інфраструктури відповідно до європейських стандартів.

У монографії «Національна безпека: порядок денний для України» [12] автором якої є В. Горбулін, висвітлюються ключові виклики та стратегічні завдання, що постали перед Україною у сфері національної безпеки в умовах трансформації глобального і регіонального безпекового середовища. Автори аналізують стан і недоліки чинної системи національної безпеки, окреслюють напрями її реформування відповідно до сучасних стандартів, зокрема з урахуванням досвіду країн НАТО. Особливу увагу приділено питанням стратегічного планування, ролі безпекових інституцій, цивільного контролю над сектором безпеки, а також необхідності формування нової політичної культури безпеки. Праця є системною спробою формулювання порядку денного для реформ у сфері безпеки як важливого етапу євроатлантичної інтеграції України.

Монографія Щербака Ю. «Україна: виклик і вибір. Перспективи України в глобалізованому світі XXI ст.» [13] є глибоким дослідженням геополітичних викликів, що постають перед Україною на початку XXI століття. Автор розглядає роль України в глобалізованому світі, аналізуючи вплив зовнішніх факторів на її внутрішню та зовнішню політику. Особливу увагу приділено питанням євроатлантичної інтеграції України, визначаючи її стратегічне значення для безпеки та стабільності країни. Щербак Ю. пропонує чіткі рекомендації щодо формування зовнішньополітичного курсу України в умовах змінюваного міжнародного середовища та інтеграційних процесів.

Загальний розвиток співробітництва України з НАТО відображає значущі етапи в історії зовнішньої політики України, зокрема періоди від становлення незалежності до сучасних викликів, що виникли після 2014 року. Важливою особливістю цих відносин є те, що, незважаючи на значні внутрішні та зовнішні труднощі, Україна змогла знайти стратегічного партнера в особі НАТО, що допомогло зміцнити її безпеку і стабільність.

Дослідження, представлені українськими вченими, відображають багатогранність і динамічність цих відносин, починаючи з періоду після здобуття незалежності та до сьогодення. Вони показують, що для України НАТО стало важливим фактором стабільності в умовах зростаючої агресії з боку РФ. Водночас, значущим є те, що наука досліджує не лише періоди співробітництва, а й аналізує національні стратегії та риторику українських політичних лідерів щодо НАТО, що допомагає зрозуміти, як змінювалася національна зовнішня політика протягом часу.

1.2. Відносини Україна - НАТО у зарубіжній науці

Питання безпеки України та її євроатлантичної інтеграції викликало активний інтерес серед провідних західних аналітичних центрів, дослідників і

фахівців з міжнародної політики. У контексті триваючої збройної агресії Російської Федерації проти України та трансформації архітектури європейської безпеки, особливої актуальності набули дослідження, присвячені перспективам членства України в НАТО, стратегіям стримування Росії, а також новим підходам до гарантування безпеки на східному фланзі Альянсу. Західні аналітики, досліджуючи ці питання, застосовують як порівняльно-політичний, так і безпеково-стратегічний підхід, розглядаючи Україну не лише як об'єкт зовнішньої політики, але й як активного суб'єкта регіональної стабільності.

Серед західних експертів, які досліджують проблематику безпеки України та її інтеграції в НАТО, варто виділити Густава Гресселя (Gressel, 2023), аналітика Європейської ради з міжнародних відносин (ECFR). У своїй праці "Escaping the grey zone: How to ensure Ukraine's lasting security" [3] він обґрунтовує неефективність тимчасових або часткових гарантій безпеки та доводить, що лише повноцінне членство України в НАТО забезпечить довготривалу стабільність у Східній Європі.

Інший відомий аналітик — Ієн Бжезінський (Brzezinski, 2023), старший науковий співробітник Atlantic Council. У своїй статті "NATO must signal that Ukraine membership is coming soon" [1] автор закликає до чіткого сигналу з боку НАТО щодо готовності прийняти Україну до складу Альянсу, підкреслюючи важливість цього кроку для стримування подальшої агресії Росії та демонстрації єдності західного світу.

У цьому ж контексті варто згадати й дослідження генерала у відставці Бена Ходжеса (Hodges, 2024), підготовлене у співпраці з Центром європейської політики. У праці "A Strategy for NATO's Eastern Flank" [4] автори викладають комплексну стратегію оборони східного флангу НАТО, в якій Україні відводиться ключова роль як складовій частині системи стримування Росії.

Проблематика розширення НАТО та його сприйняття з боку Росії стала темою аналітичного дослідження Кіра Гайлза (Giles, 2023), аналітика Chatham

House. У праці "NATO Enlargement and Russia: Myths and Realities" [2]автор розвінчує російські пропагандистські міфи про нібито «провокаційний» характер розширення НАТО, доводячи, що основним джерелом нестабільності є саме агресивна зовнішня політика Кремля.

Клаудія Майор (Major, 2023), старша дослідниця Німецького інституту міжнародної політики і безпеки (SWP), у своєму аналітичному звіті "NATO's Vilnius Summit: Deterrence, Defence and Ukraine" [6] розглядає результати Вільнюського саміту НАТО. Особливу увагу вона приділяє новим підходам до стримування загроз, а також зростаючому стратегічному значенню України для колективної безпеки Альянсу.

Сет Джонс (Jones, 2024), провідний експерт Центру стратегічних і міжнародних досліджень (CSIS), у своїй роботі "The Escalation Threat in Ukraine and Beyond" [5] аналізує ймовірні сценарії ескалації війни та ризики ширшого конфлікту між НАТО і Росією. Автор наголошує на необхідності зміцнення обороноздатності України як критичного елементу стримування.

Отже, безпекове становище України, а також її роль у системі євроатлантичної безпеки стали предметом глибокого міждисциплінарного аналізу з боку західних експертів. Праці таких авторів, як Грессель, Бжезінський, Ходжес, Гайлз, Майор і Джонс, не лише поглиблюють розуміння стратегічного значення України для НАТО, а й формують наукове підґрунтя для майбутніх рішень у сфері регіональної та глобальної безпеки. Ці дослідження засвідчують зростаючий консенсус у західному аналітичному середовищі щодо того, що стабільність на східному фланзі Альянсу можлива лише за умов глибокої інтеграції України у євроатлантичні структури.

РОЗДІЛ 2.

ІСТОРИЧНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ З НАТО

2.1. Етапи розвитку відносин України і НАТО: від незалежності до сучасності

Вже з перших кроків свого існування як незалежної держави, Україна вважала співпрацю з Організацією Північноатлантичного договору одним з пріоритетних напрямів зовнішньополітичної діяльності. Ускладнені геополітичні умови, в яких варто було намагатися досягти стабільності в Україні після розпаду Радянського Союзу, не лишали молодій країні вибору, як не шукати надійних шляхів у забезпеченні своєї зовнішньої безпеки. У цій ситуації звернення до міжнародних структур було на висоті, і НАТО, сьогоденній найуспішнішій та стабільнішій воєнно-політичній організації єстественно опинилася в „польоті“, що звертала увагу саме України. Історія взаємовідносин між Україною та Альянсом свідчить, що співпраця напориста та неуступчива. Процес складався динамічно і реагував на зміни, які відбувалися всередині України і спостерігалися якісь зовнішні безпекові загрози. Серед кращих однодумців та аналітиків можна виділити кілька основних „етапів“ у використанні цим органом військово-політичних відносин:

Поглиблення та активізація співробітництва 2002–2004 рр: цей етап означає взаємовідносини, які вже намагалися зміцнитися і підтримувати. 2002 року був прийнятий План дій Україна-НАТО, який передбачав збільшення співпраці та заходів у політичній, економічній, військовій та оборонній сферах з метою підвищення рівня України до стандартів Альянсу. Були розроблені Цільові плани Україна-НАТО, які узгоджували завдання реформ. Інтенсивний діалог щодо амбіцій України щодо членства 2005–2009 рр.: після Помаранчевої

Революції євроатлантичні амбіції зросли. Розпочато інтенсивний діалог про набуття членства в НАТО та реформи для втілення цих амбіцій. Найвищим етапом був саміт НАТО в Бухаресті 2008 року, де Україна й Грузія стануть членами Альянсу у майбутньому, незважаючи на відсутність Плану дій щодо членства. Проектне співробітництво 2010–2013 рр.: зміна влади в країні спричинила зміну власне та риторики Щодо НАТО. Було оголошено політику “позаблоковості”. Однак, діалог, сертифікації, тренінги, спільні учбові частини, проекти, які вигідні для обох сторін, не передбачали пріоритету політичної мети членства. Зусилля звільненням 2014 – наш час: це означає війну РФ проти України в агресії та анексії Криму, в рік битв на Донбасі в 2014 році та розширення вторгнення в 2022 році, що змінило безпеку та шляхи до членства в НАТО для України. Курс членства закріплено у Конституції. Співпраця із Альянсом досягла нового рівня, включаючи масштабну допомогу, консультації, навчання, ігри і бандажи, формування об’єднання збройних сил із стандартами Альянсу та політичний діалог про інтеграцію в Організацію. Був введений новий огляд Україна-НАТО.

Програма “Партнерство заради миру” стала одним з важливих інструментів розвитку відносин. Її сутність полягала у створенні гнучкого формату двостороннього співробітництва між Альянсом та окремими країнами-партнерами. Кожна країна-учасниця мала змогу самостійно визначати пріоритетні напрямки та інтенсивність взаємодії з НАТО з огляду на власні потреби та інтереси. Під такий підхід вибудовувався індивідуалізований формат партнерства, який однак реалізовувався спільно в обраному форматі урядом кожної країни. Наступним значущим кроком стало 9 липня 1997 року. Цього дня під час саміту НАТО в Мадриді глави держав та урядів країн-членів Альянсу спільно із Президентом України Кучмою Л. підписали. Цей документ вивів відносини на новий, якісно вищий, рівень, визнаючи унікальний характер партнерства, що вийшло за межі стандартної участі у ПЗМ, та заклав підвалини

для регулярної політичної консультації та справжньої співпраці, зокрема через створення чергової Комісії Україна-НАТО. Підписання Рамкового документу ПЗМ 1994 та 1997 створило міцне підґрунтя, яке дозволило вже швидко трансформувати політичні декларації у практичні дії.

Протягом 1994–1999 рр. співробітництво набуло значних масштабів. В рамках програми ПЗМ було проведено понад 600 різноманітних заходів, включаючи спільні навчання, семінари та тренінги. У ці заходи було залучено приблизно 5000 українців – як військових, так і цивільних. Більше 800 представників України отримали підготовку на різноманітних курсах, організованих НАТО. Значним був і внесок України у підтримання міжнародного миру та безпеки: більш ніж 6000 українських військових взяли участь у діяльності підпорядкованих НАТО воєнних формувань на Балканах під час операцій під палиєм IFOR, SFOR, KFOR. Протягом 2000-х рр. євроатлантичні прагнення України набули конкретних обрисів. В 2002 р. було ухвалено Стратегію України участі в НАТО, яка перший раз на державному рівні визначила щодо досягнення повноправного членства в Альянсі. Тим же роком, перед Празьким самітом НАТО Україна була дуже близько до ухвалення ПДЧ, важливого етапу на шляху до вступу. Але так і не сталося. Представники НАТО наголошували на невизначеності політичного курсу України, а також на супутніх проблемах, серед яких – потреба в глибоких інституційних реформах у політичній, економічній, військовій сферах, а також у системі управління, забезпеченні верховенства права та свободи слова.

Проте, незважаючи на цю затримку, стратегічний рух Києва на інтеграцію до НАТО знайшов віддзеркалення на рівні національного законодавства. В законі України Про засади національної безпеки України, прийнятий у 2003 році, розширення співпраці з НАТО з метою отримання членства було виділено як один із основних напрямів державної політики. У 2005 році це положення було деталізоване в сфері оборони в Указі Президента України Про Військову

доктрину України, куди вже включились військові аспекти євроатлантичної інтеграції. Логічною остаточною точкою було рішення, прийняте 21 квітня 2005 р. у Вільнюсі на засіданні з Комісії Україна-НАТО. Тоді ж урочисто було запроваджено занадто відомивший “інтенсивний діалог між Україною та НАТО”. Цей формат став наступним послідовним кроком ототожнено НАТО у спільних діях законодавчі фундаменти України вперед на майбутнє членство в альянсі.

Наприкінці 2005 року євроатлантичний курс України отримав подальше нормативне закріплення та конкретизацію на урядовому рівні. 27 грудня 2005 року Президент України підписав указ, яким вводилося в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 листопада того ж року під назвою “Про невідкладні заходи щодо дальшого розвитку відносин України з Організацією Північноатлантичного договору”. Цей документ чітко описував забезпечення реалізації політики співпраці з НАТО та досягнення критеріїв, необхідних для отримання членства в Альянсі, як один із ключових пріоритетів у діяльності Кабінету Міністрів України. Такий документ означав перехід від загальних декларацій чинення робочих органів чинення, спрямованому на досягнення конкретних стандартів. Вступ до НАТО пов’язаний зі виконанням країн-кандидатів основоположних принципів, закладених у Вашингтонському договорі 1949 року. Це, перш за все, відданість демократії, повага до свободи і прав особистості та альтернативні цінності, викладені у преамбулі до установчого документу Альянсу. окрім цих загальних принципів, від країн, що прагнуть приєднатися до нато, очікуємо виконання низки конкретних політичних, економічних, військових та правових умов. Вони повинні показати свою готовість і здатність бути надійними союзниками, що сприятимуть загальній безпеці.

Від країн-претендентів очікується, що вони виявлять лояльність принципам мирного вирішення міжнародних суперечок, верховенства права і

прав людини. Також показати здатність до мирного вирішення міжетнічних протиріч та зовнішньотериторіальних спорів, а також до рішення суперечностей в області внутрішньої юрисдикції із застосуванням положень ОБСЄ, за принципом створення сталих дружніх стосунків. Кандидати повинні також забезпечити демократичний та цивільний контроль над збройними силами, не загрожувати силою або насильницьким застосуванням або загрози їх використання з цільовим пунктом в чи проти відносно цілей ООН, і сприяти мирному та дружньому міжнародному порядку вказом власних свобод та інститутів. У разі військових дій кандидати повинні прийняти колективний внесок у захист та вирішити нові завдання на Військове Альянсу, посилюючи обороноздатність.

Ще одним важливим аспектом є готовність належним чином брати участь у роботі установ НАТО, прагнення до стандартизації озброєнь та процедур для досягнення оперативної сумісності з силами Альянсу. Країни-кандидати необхідно, щоб через національні програми створювалися необхідні структури для планування та виконання оборонних бюджетів з урахуванням визначених пріоритетів. Обов'язково вимагалось також передбачення відповідного навчання персоналу за ознайомленням із практикою та процедурами НАТО для можливої майбутньої діяльності в структурах Альянсу. Зрештою, передбачалась допустимість ознайомлення з правовими механізмами та угодами, які регулюють співпрацю у НАТО та формальний юридичний процес, який передуює вступу.

Для практичної реалізації покладені на КМУ і Указом Президента перелічені завдання записані відповідні пункти РНБО. Між іншим, уряд мав утворити також постійно діючий міжвідомчий орган, який би повністю координував усі зусилля по підготовці України до вступу. цим скукий призначено і стережено розробку державниці програми в інтеграцію українського військово-промислового комплексу в євроатлантичний

економічний та технологічний простір. Окрема і важлива роль була відведена також і конкретним заходам з агітації серед громадськості для максимального роз'яснення мети та переваг співробітництва з НАТО та релевантного кандидатура на входження.

Після помітної активізації діалогу у 2005 році наступні роки були спрямовані на посилення інституційних механізмів співпраці України з НАТО та на закріплення євроатлантичного курсу на законодавчому рівні. Зокрема, 13 березня 2006 року Президент України видав Указ «Про Національну систему координації співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору», який запровадив інститут національних координаторів — відповідальних осіб, які курують взаємодію з Альянсом у різних сферах діяльності уряду.

У 2007 році Указом Президента було затверджено Стратегію національної безпеки України, що визначала фундаментальні принципи, стратегічні цілі та завдання для захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави в нових геополітичних умовах. Цей документ підтвердив євроатлантичний вектор розвитку України як ключовий напрямок зовнішньої політики.

Наступним важливим кроком стало затвердження Цільового плану «Україна — НАТО» на 2009 рік, що знову підтвердило пріоритет європейської та євроатлантичної інтеграції у державній політиці. Реалізація плану передбачала проведення експертних консультацій високого рівня та регулярних засідань спільних робочих груп, які займалися питаннями воєнної реформи, планування дій у разі надзвичайних цивільних ситуацій, а також оборонно-технічного співробітництва в межах Комісії «Україна — НАТО».

Проте в цей період співпраця відчувала певні труднощі. Внаслідок впливу проросійських сил в Україні і тиску з боку Російської Федерації, частина напрацьованих раніше ініціатив і реформ не отримала подальшого розвитку. Зокрема, укази Президента України від 2010 року — «Про виклики та загрози

національній безпеці» та «Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу» — залишилися без належного впровадження. Лише після Революції Гідності 2014 року відбувся радикальний поворот у зовнішній політиці, а НАТО стало об'єктивно оцінювати реальний внесок України в посилення співробітництва.

Після Революції Гідності, а також обрання Президента Петра Порошенка, взаємодія України з НАТО набула принципово нового рівня. У грудні 2014 року Верховна Рада України підтримала законопроект про скасування позаблокового статусу, що юридично відкриває шлях до відновлення курсу на членство в Альянсі. З того часу співпраця істотно активізувалася, стала більш насиченою й практично спрямованою, особливо в сферах оборони і безпеки. Збройний конфлікт на Сході України, викликаний агресією Росії, ще більше стимулював поглиблення партнерства.

2015 рік відзначився посиленням політичного діалогу і практичної співпраці. Особливо вагомим подією став візит Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга у вересні того ж року. Під час цього візиту було підписано Спільну заяву про посилення оборонного і технічного співробітництва, в якій визначено ключові напрями взаємодії. Зокрема, увага була зосереджена на підвищенні оперативної сумісності озброєння, а також на наданні НАТО дорадчої підтримки у реформуванні українського оборонно-промислового комплексу з метою ефективного задоволення потреб у сфері безпеки та оборони.

2016 рік став важливим етапом у реформуванні сектору безпеки і оборони України за активної підтримки НАТО. Одним із ключових результатів практичної співпраці стало завершення Комплексного огляду сектору безпеки і оборони, на основі якого було схвалено Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони та, що особливо важливо, Стратегічний оборонний бюлетень України. Цей документ, розроблений за безпосередньої підтримки експертів Альянсу,

фактично став «Дорожньою картою» оборонної реформи в Україні. Відповідно до Указу Президента України від 6 червня 2016 року № 240/2016 було введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України», що заклало основи для системних перетворень в оборонній сфері згідно зі стандартами НАТО.

Після важливих реформ 2016 року наступні роки були позначені рішучими кроками щодо законодавчого та конституційного закріплення стратегічного курсу України на вступ до НАТО. У червні 2017 року Верховна Рада ухвалила закон, який офіційно відновив прагнення України до членства в Альянсі як один із ключових елементів зовнішньої та безпекової політики, визначивши це стратегічним пріоритетом держави. Кульмінацією цього процесу стало внесення змін до Конституції України, що набули чинності 7 лютого 2019 року. Цим було закріплено на найвищому законодавчому рівні незворотність курсу України на повноправне членство в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, надавши євроатлантичній інтеграції статус конституційного принципу.

Практична робота з наближення України до стандартів НАТО продовжувалась і відображалась у щорічних Річних національних програмах співробітництва (РНП). Зокрема, у РНП на 2020 рік були визначені такі пріоритети: системне досягнення відповідності України критеріям, необхідним для членства в Альянсі; активне переведення сектору безпеки й оборони на стандарти НАТО для забезпечення максимальної оперативної сумісності; а також подальше зміцнення демократичного цивільного контролю над Збройними Силами та іншими силовими структурами, що є однією з фундаментальних вимог для держав-членів НАТО.:

Знаковим досягненням 2020 року стало надання Україні статусу партнера з розширеними можливостями (Enhanced Opportunities Partner – EOP). Це рішення ухвалила Північноатлантична рада НАТО 12 червня 2020 року.

Надання такого статусу стало частиною Ініціативи НАТО з оперативної сумісності з партнерами (Partnership Interoperability Initiative – PII), метою якої є підтримка та поглиблення співробітництва між членами Альянсу та партнерами, які роблять особливо вагомий внесок в операції та місії під егідою НАТО.

Як партнер із розширеними можливостями, Україна, яка вже брала участь у операціях та навчаннях Альянсу, а також входила до складу Сил реагування НАТО, отримала ширші можливості для політичного діалогу та практичної взаємодії. З моменту надання статусу 12 червня 2020 року Україна стала однією з шести країн світу, що володіли цим престижним статусом, що свідчило про високий рівень довіри та взаємосумісності з Альянсом.

Підтвердженням незмінності стратегічного курсу стало ухвалення нової Стратегії національної безпеки України у вересні 2020 року. Затверджена Президентом Володимиром Зеленським, ця стратегія стала оновленою основою для подальшого розвитку особливого партнерства між Україною та НАТО. У документі чітко визначено кінцеву мету – набуття Україною повноправного членства в Альянсі, що підкреслює послідовність державної політики у сфері євроатлантичної інтеграції.

Взаємовідносини України з НАТО від початку незалежності були одним із ключових напрямів зовнішньої політики, що зумовлювалося прагненням забезпечити безпеку та стабільність у складних геополітичних умовах після розпаду СРСР. Співпраця розвивалась поступово, проходячи кілька етапів — від підписання перших рамкових документів і участі у програмі «Партнерство заради миру», до інтенсивного діалогу про членство в Альянсі після Помаранчевої революції. Однак політичні зміни всередині країни, зокрема зміна курсу на позаблоковість у 2010–2013 роках, тимчасово уповільнили цей процес.

Революція Гідності 2014 року і агресія Росії докорінно змінили зовнішньополітичний вектор України, підкресливши важливість євроатлантичної інтеграції. Законодавчо було скасовано позаблоковий статус, а

співпраця з НАТО значно поглибилась, охоплюючи реформи оборонного сектору, стандартизацію озброєння та підвищення оперативної сумісності.

2.2. Інституційні механізми співпраці України з Альянсом

Співпраця України з Організацією Північноатлантичного договору, яка є провідною силою у сфері міжнародної безпеки та колективної оборони, становить один із визначальних векторів її зовнішньої політики. Поглиблення партнерства з НАТО розглядається як ключовий інструмент забезпечення стабільності, миру та обороноздатності не лише всередині держави, а й усього євроатлантичного простору, особливо в умовах триваючої агресії з боку російської федерації, яка є основним викликом безпеці в регіоні. Євроатлантична інтеграція України не обмежується декларативними заявами — вона має виразне стратегічне, правове та організаційне підґрунтя, яке базується на національному законодавстві, багатьох міждержавних угодах, хартіях, політичних деклараціях, рішеннях спільних комісій та програм співпраці, підписаних між Україною та Альянсом.

Розуміння сутності та структури організаційно-правового механізму взаємодії України з НАТО потребує комплексного аналізу як інституційних засад, так і динаміки розвитку відповідних механізмів, які трансформувалися внаслідок зміни безпекового середовища та політичного контексту всередині країни. Ефективна реалізація євроатлантичного курсу держави передбачає не лише формальне прийняття стратегічних документів, а й втілення управлінських рішень, які відображають реальну готовність до адаптації до стандартів та цінностей НАТО. Такі рішення потребують нормативного забезпечення, чіткого планування та інституціонального супроводу через ухвалення державних стратегій, програм реформ у сфері оборони, безпеки, правосуддя та зовнішньої політики.

Значну роль у формуванні та реалізації цього курсу відіграють найвищі державні інституції. Президент України, як головнокомандувач та гарант зовнішньополітичного напрямку, визначає ключові орієнтири безпекової стратегії. Верховна Рада України забезпечує необхідну законодавчу підтримку, а Кабінет Міністрів разом з профільними міністерствами — насамперед закордонних справ та оборони — відповідають за системну імплементацію стратегічних цілей, координацію зусиль у внутрішній політиці та міжнародній взаємодії. Ці органи повинні забезпечити стабільність курсу на євроатлантичну інтеграцію, незалежно від змін політичного ландшафту, підтримуючи послідовність дій на шляху до повноправного членства.

Історія відносин між Україною та НАТО наочно демонструє поступовий розвиток партнерства, який тісно пов'язаний із внутрішньополітичними змінами та зовнішніми викликами. Від перших кроків на початку 1990-х років, коли за президентства Кравчука Л. Україна приєдналася до Ради північноатлантичного співробітництва, відкрила посольство в Брюсселі та підписала Рамковий документ Програми «Партнерство заради миру», розпочалася інституціоналізація двосторонніх зв'язків. У наступні роки співпраця еволюціонувала: період Леоніда Кучми відзначився укладенням Хартії про особливе партнерство, утворенням спільних комісій, а також поступовим зближенням в оборонній та політичній сферах.

Зміна президентів призводила до коливань у зовнішньополітичному курсі. Зокрема, президентство Ющенка В. відзначалося спробами активізації інтеграційного процесу та подачею заявки на План дій щодо членства в НАТО, натомість Янукович В. здійснив згортання цього вектора, запровадивши позаблоковий статус України. Після подій 2014 року та початку збройної агресії Росії, за президентства Порошенка П., курс на євроатлантичну інтеграцію був не лише відновлений, а й закріплений у Конституції України. Володимир Зеленський, прийнявши естафету, посилив інституційний фундамент співпраці,

затвердивши нові положення про Комісію з питань євроатлантичної інтеграції та забезпечивши подальшу реалізацію Річних національних програм співпраці з НАТО.

Таким чином, еволюція взаємин України з НАТО відображає не просто зміну форм чи документів, а поступове та послідовне утвердження євроатлантичного вектора як незворотного складника національної ідентичності, безпеки та міжнародної суб'єктності України.

У період президентства Кучми Л. (1994–2005) відносини між Україною та НАТО вийшли на якісно новий рівень і набули стратегічного змісту, що відзначалося розширенням договірно-правової бази та створенням механізмів системної взаємодії з Альянсом. У 1995 році було започатковано Індивідуальну програму партнерства, яка заклала підґрунтя для щорічного планування спільних дій. Наступного року було введено інституцію Головного координатора з питань співробітництва з НАТО та ЗСЄ у військовій сфері — це засвідчило зростання важливості євроатлантичного напрямку в оборонній політиці України.

Одним із ключових досягнень цього періоду стало підписання 9 липня 1997 року у Мадриді Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО. Цей документ не лише закріпив політичний формат співпраці, а й визначив Україну як стратегічного партнера Альянсу в регіоні. У наступні роки було ухвалено низку важливих програмних документів, зокрема Державну програму співробітництва з НАТО на 2001–2004 роки та Положення про національних координаторів з питань взаємодії з Альянсом. У 2003 році розпочалося інституційне укріплення курсу на євроатлантичну інтеграцію — було засновано посаду урядового уповноваженого з євроатлантичної інтеграції, а також створено Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції при Президентові України, який виконував функції аналітичного та консультативного органу.

З приходом до влади Ющенка В. (2005–2010) євроатлантична інтеграція набула чітко задекларованого курсу на повноцінне членство України в НАТО. Цей намір отримав відображення у Воєнній доктрині від 2005 року, яка вперше прямо зазначила підготовку України до вступу в Альянс та ЄС. У 2006 році задля координації взаємодії з НАТО було створено Національну систему координації, а також Міжвідомчу комісію з питань підготовки до членства — дорадчий орган при главі держави. Важливою подією стало визнання перспективи вступу України до НАТО під час саміту в Бухаресті 3 квітня 2008 року, хоча рішення щодо надання ПДЧ так і не було ухвалено. У 2009 році, з метою інтенсифікації діалогу, було підписано Декларацію про доповнення до Хартії про особливе партнерство, яка розширила можливості взаємодії, надавши новий імпульс співробітництву. Попри високий рівень політичних заяв, практична реалізація інтеграційного курсу наштовхувалася на спротив як з боку окремих внутрішніх політичних сил, так і з боку зовнішніх акторів, зокрема Росії.

Період президентства Януковича В. (2010–2014) став етапом різкого згортання попередніх досягнень у сфері євроатлантичної інтеграції. Після прийняття у 2010 році закону, який закріплював позаблоковий статус України, було фактично згорнуто роботу основних інституцій, що забезпечували координацію з НАТО. Зокрема, було ліквідовано Міжвідомчу комісію з питань підготовки до вступу в НАТО та Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції. Хоча офіційна риторика формально зберігала згадки про продовження партнерства, зокрема через Указ Президента від листопада 2010 року, фактично курс був переорієнтований на співпрацю з Росією, а політика щодо НАТО стала символічною та обмежувалася мінімальними формальними контактами. У результаті, євроатлантична тематика була майже повністю витіснена з державної стратегії, а взаємодія з Альянсом набула фрагментарного і другорядного характеру.

Усі ці етапи засвідчують, що поступ у відносинах України з НАТО був тісно пов'язаний із політичною волею керівництва держави, ступенем внутрішньої стабільності, а також зовнішньополітичними викликами, які формували умови для тієї чи іншої моделі взаємодії з Альянсом.

У період президентства Порошенка П. (2014–2019) євроатлантична інтеграція України отримала потужний імпульс, перетворившись із переважно декларативної мети на чітко структурований і правовий напрям державної політики. Президент ініціював низку стратегічно важливих законодавчих змін, серед яких ключовим кроком стало закріплення в Конституції України незворотності курсу на вступ до НАТО та Європейського Союзу. Відповідні зміни до Преамбули Основного Закону надали цьому зовнішньополітичному вектору конституційного статусу, що означало його стратегічну непохитність та надпартійну важливість.

Крім того, було розширено компетенції основних державних органів — Верховної Ради, Президента та Кабінету Міністрів — у частині сприяння повноправному членству України в Альянсі. У підходах до євроатлантичної інтеграції чітко простежувалася системність: у 2017 році було ухвалено Концепцію вдосконалення інформування громадськості щодо співпраці з НАТО, що мало на меті не лише підвищення обізнаності населення, але й протидію зовнішній дезінформації. Таким чином, за правління Порошенка курс на євроатлантичну інтеграцію було формалізовано як базовий елемент державної політики з відповідною нормативною, інституційною та інформаційною підтримкою.

Після обрання Зеленського В. (з 2019 року) стратегічний напрям на вступ до НАТО був не лише збережений, але й послідовно продовжений із новим акцентом на практичну реалізацію. Уже в жовтні 2019 року оновлено склад Комісії з питань євроатлантичної інтеграції України, що свідчило про намір актуалізувати й модернізувати відповідні інституційні механізми. Подальший

розвиток співпраці з Альянсом набув конкретного змісту у вигляді схвалення Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік (РНП-2020), яка стала важливою частиною адаптації Збройних сил України до стандартів НАТО та поглиблення секторального партнерства.

Важливою віхою стало приєднання України до Програми розширених можливостей (Enhanced Opportunities Partnership) у 2020 році, що надало українській стороні доступ до розширених форматів взаємодії з Альянсом, зокрема у сфері оперативної сумісності та обміну інформацією. У 2021 році було оновлено нормативне регулювання Річних національних програм, а також затверджено чергову програму співпраці, що підтвердило системність і поступовість євроатлантичного курсу. Таким чином, у період президентства Зеленського політика щодо НАТО набула нових організаційних форм, поглиблюючи співробітництво через практичні та багаторівневі ініціативи.

Законодавча база євроатлантичної інтеграції України формувалася поступово, починаючи з початку 2000-х років. Уперше Верховна Рада офіційно окреслила стратегічний напрям на членство в НАТО у 2002 році, коли була прийнята Постанова «Про Рекомендації парламентських слухань про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО». Цей документ мав символічне значення, адже означив початок формального парламентського схвалення інтеграційного курсу.

Наступним важливим кроком стало ухвалення 19 червня 2003 року Закону України «Про основи національної безпеки України», в якому вступ до євроатлантичного простору був визначений одним із ключових національних інтересів. Це надало напрямку співпраці з НАТО стратегічної ваги на рівні безпекової політики.

Проте у 2010 році, із прийняттям Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», країна офіційно перейшла до політики позаблоковості. Цей крок фактично законодавчо обмежив можливості розвитку

співпраці з НАТО, вилучивши відповідні положення зі стратегічних документів. Відновлення курсу на євроатлантичну інтеграцію відбулося після Революції Гідності: 23 грудня 2014 року Верховна Рада ухвалила зміни до низки законів, скасувавши позаблоковий статус і повернувши норму про вступ до НАТО як пріоритет національної безпеки.

Подальша еволюція законодавчого оформлення відбулася у 2018 році зі схваленням Закону України «Про національну безпеку України», в якому євроатлантична інтеграція була вже прямо визначена як один із засадничих національних інтересів. Це стало основою для модернізації безпекової політики держави відповідно до стандартів Альянсу.

7 лютого 2019 року відбулася історична подія — до Конституції України були внесені зміни, які закріпили стратегічний курс на членство в НАТО та Європейському Союзі. Водночас з Основного Закону вилучили норму, яка дозволяла тимчасове розміщення іноземних військових формувань на території України на умовах оренди — крок, що символізував остаточну переорієнтацію безпекової політики держави.

У 2019 році Верховна Рада продовжила активну законодавчу підтримку євроатлантичного вектору. 3 грудня було прийнято Закон «Про Заяву Верховної Ради України щодо пріоритетних кроків забезпечення євроатлантичної інтеграції України», в якому парламент не лише нагадав про стратегічне значення співпраці з НАТО, але й закликав держави-члени Альянсу прискорити процес надання Україні Плану дій щодо членства (ПДЧ).

Сформований у межах цього процесу механізм парламентської взаємодії з НАТО включає три основні компоненти:

- законодавче забезпечення питань євроатлантичної інтеграції, включаючи нормативну підтримку зовнішньополітичного курсу.

- співпраця з Парламентською асамблеєю НАТО, де Верховну Раду представляє Постійна делегація, яка з 1992 року має статус асоційованого члена.

— парламентський контроль за виконанням законодавчих ініціатив, спрямованих на наближення України до стандартів НАТО та реалізацію відповідних критеріїв членства.

Окрему роль у цьому процесі відіграють органи виконавчої влади, зокрема Кабінет Міністрів України, Міністерство оборони та Міністерство закордонних справ. Їхня діяльність регламентується державною політикою, реалізованою через послідовні програми співпраці з НАТО. Ці програми стали своєрідним дорожнім планом, що окреслює етапи поступового наближення України до стандартів і принципів Альянсу.

Починаючи з 2001 року, Україна послідовно формувала нормативно-правову базу для співпраці з НАТО. У цьому році була затверджена перша Державна програма співробітництва України з Альянсом, розрахована на період 2001–2004 років. Наступного року, у 2002-му, було ухвалено План дій Україна – НАТО, який окреслив ключові стратегічні цілі та пріоритети держави на шляху до повної інтеграції в євроатлантичні безпекові структури. Цей документ визначив рамки як поточного, так і перспективного партнерства, керуючись положеннями Хартії про особливе партнерство.

Упродовж 2003–2009 років Україна щорічно подавала Цільові плани, що конкретизували шляхи втілення положень Плану дій. Вони базувалися на пропозиціях профільних міністерств і відомств і охоплювали широкий спектр напрямів: внутрішню та зовнішню політику, реформування сектору безпеки і оборони, інформаційне забезпечення, а також економічні і правові аспекти.

У 2004 році було розроблено Державну програму інформування населення про євроатлантичну інтеграцію на 2004–2007 роки, а також започатковано програму підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у відповідній сфері. Через чотири роки, у 2008-му, ця робота отримала подальший розвиток у вигляді Державної цільової програми інформування громадськості на період 2008–2011 років.

З 2009 року формат співпраці зазнав змін: щорічні цільові плани були замінені Річними національними програмами, які стали основним інструментом підготовки України до набуття членства в НАТО. У 2009–2010 роках відбувалася реалізація відповідних програм, а з 2011 до 2021 року — окрім 2014 року — діяли Річні національні програми співробітництва під егідою Комісії Україна – НАТО.

Співпраця України з Альянсом фактично стартувала у 1992 році, разом із початком активного державотворення та здобуттям політичної незалежності. За цей період НАТО пройшло п'ять хвиль розширення (1999, 2004, 2009, 2017, 2020 роки), збільшивши кількість членів майже вдвічі — з 16 до 30 держав. Україна долучилася до процесу після виконання ряду внутрішніх і зовнішніх вимог, що отримало найбільш чіткий вияв у 2008 році. Проте жоден із офіційних документів, які регулюють співпрацю України та НАТО, не містить конкретних термінів щодо вступу України до Альянсу. Вітчизняні політичні інституції, зокрема конституційні органи влади, а також керівники НАТО не визначають точних дат, коли наміри України щодо повноправного членства можуть бути реалізовані.

Слід акцентувати увагу на ключовій суперечності, що існує у практичній реалізації євроатлантичного курсу України. Хоча в Конституції України закріплено наміри щодо майбутнього членства в НАТО, національна політична еліта, незважаючи на наявність усіх необхідних ресурсів і можливостей, не змогла забезпечити безперервність і послідовність державної політики у напрямку євроатлантичної інтеграції, а також не створила достатньо конструктивного підґрунтя для руху вперед. Рух України до Альянсу не був настільки впевненим і переконливим, щоб завоювати довіру всіх держав-членів НАТО. В результаті, станом на 2021 рік в українському політичному просторі існують як сили, які підтримують курс на євроатлантичну інтеграцію (які утворюють конституційну більшість), так і ті, що протистоять цьому курсу

(меншість, яка, тим не менш, представлена в органах влади, особливо в парламенті).

Яскравим свідченням недосконалості існуючого організаційно-правового механізму прискорення інтеграції є відсутність Плану дій щодо членства (ПДЧ) для України, що значно уповільнює розширення НАТО за участю демократично орієнтованих пострадянських країн, зокрема України.

Таким чином, можна констатувати, що діючий організаційно-правовий механізм співпраці України з НАТО виявився лише частково ефективним. Він забезпечує певний рівень взаємодії на рівні двосторонніх комісій, програм та заходів за участю глав держав, міністрів, парламентських та урядових делегацій. Проте головна мета – членство України в НАТО – за допомогою цього механізму поки що не досягнута. Як у правовому, так і в організаційному вимірах, бракує ключових складових для глибинного реформування країни за зразками демократичних держав. Це стосується перш за все судової реформи, подолання олігархічного впливу, боротьби з корупцією, а також повного приведення сектору безпеки і оборони до стандартів НАТО. Без таких перетворень Україна не може стати повноправним членом Альянсу, про що неодноразово наголошують західні лідери. Відтак, існуючий механізм співпраці потребує суттєвого якісного удосконалення для ефективної підтримки євроатлантичної інтеграції України.

РОЗДІЛ 3.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО НАТО

3.1 Сучасні виклики та досягнення України у співпраці з НАТО

У добу глобалізації національна безпека набула особливого значення, оскільки держави стикаються з новими, багатовимірними загрозами, які далеко не завжди мають форму прямої військової агресії. Застосування сучасних технологій та інформаційного впливу дозволяє завдати суттєвої шкоди країні без фізичного вторгнення — достатньо вивести з ладу стратегічно важливі об'єкти інфраструктури або паралізувати функціонування ключових елементів економіки, соціальної сфери чи оборонного комплексу. У таких умовах поняття безпеки значно розширилося, охоплюючи не лише оборонні аспекти, а й кібербезпеку, інформаційну стабільність і стійкість державних інституцій.

Розв'язана 22 лютого 2022 року повномасштабна війна російської федерації проти України стала черговим доказом вразливості існуючих механізмів міжнародної та регіональної безпеки. Це стало етапом ескалації конфлікту, який бере свій початок ще з 2014 року [1], і фактично зруйнувало уявлення про стабільність світового порядку, сформованого після завершення холодної війни. У відповідь на агресію Росії країни Заходу, а також ключові міжнародні структури були змушені переосмислити основи концепцій національної та колективної безпеки. Зокрема, Швеція та Фінляндія, які раніше дотримувалися політики нейтралітету, обрали курс на інтеграцію в НАТО, розглядаючи його як найнадійніший інструмент гарантування безпеки в умовах російсько-українського протистояння. На саміті НАТО 29 червня 2022 року обом державам було надано офіційне запрошення приєднатися до Альянсу без необхідності проходити традиційний План дій щодо членства (ПДЧ). У подальшому, 4 квітня 2023 року, Фінляндія офіційно стала повноправним

членом НАТО, а Швеція одержала схвалення на вступ з боку парламентів Туреччини та Угорщини.

Україна, зі свого боку, активно декларує прагнення вступити до НАТО за пришвидченою процедурою, аналогічною до тієї, яку пройшли Фінляндія та Швеція. Проте у короткостроковій перспективі це виглядає малоімовірним через сукупність факторів, серед яких — активна фаза воєнного протистояння, політична нестабільність і невизначеність геополітичної ситуації, а також загальносвітові ризики й стриманість частини міжнародної спільноти. Попри це, Україна продовжує стратегічний курс на євроатлантичну інтеграцію, реформуючи внутрішні політичні, безпекові та економічні структури відповідно до стандартів НАТО та Європейського Союзу.

Інтенсифікація бойових дій змусила НАТО активізувати свою роль у безпековому вимірі регіону, що виявляється у збільшенні обсягів підтримки, розширенні програм співпраці та перегляді оперативних форматів реагування [2]. Якщо раніше допомога з боку Альянсу обмежувалася постачанням нелетального обладнання, то нині спостерігається поступова еволюція до глибшої співпраці, що може охоплювати й більш масштабну військову допомогу, логістичну підтримку та навчальні програми.

Однак, попри зростаючу підтримку з боку НАТО та позитивні сигнали щодо можливості майбутнього членства, Україна стикається з низкою викликів. Залучення до системи колективної безпеки передбачає не лише отримання захисту, але й вимагає виконання широкого кола умов — від адаптації правового поля до реалізації комплексних політичних, військових і адміністративних реформ. Успішне подолання цих викликів можливе лише за умови цілеспрямованої та довготривалої роботи як всередині держави, так і на міжнародному рівні. Зволікання в цьому процесі може коштувати надто дорого, тому ініціювання складних, поетапних трансформацій має відбуватися без зволікань.

Незалежна й сильна Україна відіграє критично важливу роль у забезпеченні стабільності євроатлантичного простору. Відносини між Україною та НАТО, започатковані на початку 1990-х років, поступово переросли у стратегічне партнерство, яке нині є одним із найглибших та найважливіших серед усіх партнерських зв'язків Альянсу. Після незаконної анексії українського Криму Російською Федерацією у 2014 році співпраця між Києвом і НАТО значно активізувалася — насамперед у сферах безпеки, оборонної реформи та зміцнення інституційної стійкості.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року підтримка з боку НАТО та його країн-членів набула безпрецедентного масштабу. Альянс не лише підтвердив свою відданість територіальній цілісності України, а й надав суттєву матеріально-технічну, політичну та оборонну допомогу, яка охоплює як багатосторонні, так і двосторонні механізми. На саміті НАТО в Мадриді в червні 2022 року, що відбувся через чотири місяці після нового етапу військової агресії РФ, було ухвалено рішення про розширення Комплексного пакету допомоги (КПД) для України та подальше посилення підтримки української держави в її боротьбі за суверенітет і незалежність.

У межах Цільового фонду КПД, що активно реалізується з лютого 2022 року, започатковано низку проєктів, спрямованих на надання допомоги в ключових секторах забезпечення Збройних Сил України. Серед них — забезпечення бойовими раціонами, постачання пального, зокрема авіаційного, військового взуття, медичних засобів, у тому числі аптек і лікарських препаратів. Крім того, надходить тренувальне обладнання для військових, засоби виявлення та захисту від хімічної, біологічної, радіологічної та ядерної небезпеки, інструменти для розмінування та протидії безпілотникам.

Додатково, на різних стадіях реалізації перебувають й інші проєкти допомоги. Планується або вже здійснюється передача інженерної техніки —

понтонів, поромів, мобільних укриттів, генераторів, а також машин швидкої допомоги, пожежних машин, насосного обладнання для пального та води, шин, акумуляторів та зимового екіпірування.

У паралельному порядку посилюється і двостороння допомога з боку окремих членів Альянсу. Вона охоплює не лише постачання сучасного озброєння й військової техніки, а й підготовку українського персоналу, що дозволяє Збройним Силам України ефективно реалізовувати своє законне право на самооборону відповідно до положень Статуту ООН.

Щоденна боротьба з російською агресією дається Україні дорогою ціною — втратами людського потенціалу на передовій. У відповідь на ці виклики, як держава, так і її громадяни демонструють рішучість у досягненні стратегічної мети — повноправного членства в НАТО та Європейському Союзі. В українському суспільстві сформувався потужний запит на якнайшвидші рішення, які передбачають зокрема безпосередню військову підтримку, тоді як уряд працює над реалізацією комплексних реформ, спрямованих на прискорення євроатлантичної інтеграції [3].

Якби Україна отримала прямі гарантії безпеки згідно зі статтею 5 Статуту НАТО, кількість втрат серед цивільного населення та військових, ймовірно, була б набагато меншою. Проте, замість надання чіткого шляху до членства в Альянсі, багато його членів продовжують робити акцент на необхідності «суттєвого нарощування західної військової підтримки». Навіть у разі нестачі необхідного обсягу західного озброєння, українці не припинять захищати свою державу. У такій ситуації, коли відсутні і чіткі перспективи вступу до НАТО, і достатній рівень підтримки, зростає ризик того, що в Києві може утвердитися відчуття, що країна залишилася сам-на-сам із загрозою. Якщо ця думка закріпиться, то навряд чи Україна зберігатиме глибоку довіру до стратегічних інтересів США та країн Європи — як у питаннях ведення війни, так і щодо майбутніх міжнародних союзів, включно з самим НАТО [11].

На сьогодні в Україні — як серед населення, так і на рівні влади — домінує розуміння того, що повноцінне членство в НАТО є ефективним запобіжником подальшої ескалації конфлікту та розширення воєнних дій. Цей крок здатен істотно підвищити рівень безпеки в країні. Із плином часу спостерігається зростання підтримки ідеї спрощення процедури вступу України до НАТО з боку країн-членів Альянсу, що підвищує ймовірність формалізації відповідної пропозиції під час одного з майбутніх самітів. Учасники Альянсу зі Східної Європи активно виступають за надання Україні чіткого й недвозначного плану вступу до НАТО. У той же час деякі південні країни-члени, навпаки, висловлюють обережність, побоюючись, що скасування вимоги щодо виконання Плану дій щодо членства (ПДЧ) може спровокувати подальші агресивні дії з боку Росії.

В умовах неpubлічного обговорення Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг висунув пропозицію, згідно з якою Україна могла б стати членом Альянсу після завершення війни, минаючи стандартну процедуру ПДЧ. Такий варіант, попри потенційну перевагу у вигляді пришвидшення процесу вступу, поки що не містить чітко окреслених часових рамок чи конкретних гарантій того, що всі країни-члени НАТО зрештою погодяться на членство України [3].

У Києві переконані, що держава вже фактично досягла стандартів НАТО, і залишилося лише юридично зафіксувати цей статус. Українська влада виступає за пришвидшений вступ до НАТО за прикладом Фінляндії та Швеції. Нагадаємо, що 29 червня 2022 року, на саміті Альянсу, обидві ці країни отримали офіційне запрошення до НАТО без необхідності проходження ПДЧ. Фінляндія завершила процес вступу 4 квітня 2023 року, тоді як Швеція вже отримала необхідні ратифікації з боку парламентів Туреччини й Угорщини.

Основне очікування України полягає в необхідності прийняття вагомого рішення щодо забезпечення надійних і дієвих гарантій безпеки до моменту її повноцінного вступу до НАТО.

Однак наразі існує одна з найбільших перешкод — відсутність єдності серед усіх держав-членів Альянсу щодо членства України. Для набуття членства необхідна ратифікація рішення всіма 31 країною-учасницею. Незважаючи на те, що НАТО загалом підтримує ідею прийняття України до своїх лав після завершення бойових дій, ключовим залишається інше питання: чи зможе Україна за підтримки західних партнерів звільнити тимчасово окуповані території? Адже перемога на полі бою — це перший етап, тоді як вступ до НАТО — наступний [12].

Водночас, аналізуючи основні перешкоди на шляху до членства, найвагомішою безперечно залишається війна. Повноцінний вступ України до НАТО під час активної фази бойових дій фактично є неможливим, оскільки це автоматично втягне Альянс у відкритий військовий конфлікт. Попри те, що Росія незаконно анексувала частину української території, міжнародна спільнота, включно з Росією в минулому, не ставила під сумнів державні кордони України. Їх було визнано у 1991 році в межах створення СНД, підтверджено Будапештським меморандумом 1994 року, а також двостороннім Договором про дружбу 1997 року. Спроби РФ легітимізувати окупацію через псевдореферендуми були категорично відкинуті Генеральною Асамблеєю ООН.

Теоретично, якщо б війна завершилася підписанням мирного договору між Україною та Росією з офіційним погодженням територіальних меж, питання про так звані «спірні кордони» втратило б свою актуальність. Проте нинішня позиція російської федерації не передбачає компромісу — її мета полягає не у завершенні війни, а в офіційному закріпленні контролю над окупованими українськими територіями. Зі свого боку, західне бачення полягає у припиненні війни та повному відновленні суверенітету й територіальної цілісності України.

Ще однією значною перешкодою на шляху до вступу України в НАТО є недостатній рівень політичної й інституційної готовності. У багатьох випадках питання саме інституційної спроможності відіграє навіть вагомішу роль.

На вересень 2021 року Україна досягла відчутного прогресу в обох напрямках. У політичному вимірі держава стабільно тримає курс на євроатлантичну інтеграцію, визначивши членство в НАТО як ключовий пріоритет зовнішньої політики. Ця позиція неодноразово була підтверджена керівництвом країни та знаходить дедалі ширшу підтримку серед населення.

З інституційного боку спостерігається активне впровадження реформ у сфері безпеки та оборони відповідно до стандартів НАТО. Зокрема, в рамках Річної національної програми під егідою Комісії Україна–НАТО здійснюється тісна співпраця з Альянсом, яка охоплює реформування оборонного сектору, удосконалення системи військової освіти, оборонного планування, а також зміцнення цивільного контролю над Збройними силами.

Проте, незважаючи на досягнення, існує низка викликів, які потребують подальшого вирішення. Передусім йдеться про посилення антикорупційних заходів, зміцнення демократичного врядування та утвердження верховенства права. Адже членство в НАТО передбачає не лише відповідність військовим стандартам, а й дотримання фундаментальних демократичних принципів.

Ще одним фактором, який уповільнює просування України до Альянсу, є геополітичні обставини. Захід усвідомлює, що офіційне запрошення України до НАТО може бути використане російською пропагандою як доказ агресивних намірів Заходу. Показовим є прецедент 2008 року, коли НАТО відмовилось надати Україні та Грузії План дій щодо членства, аби не провокувати Москву. Однак це рішення не убезпечило ці держави від подальшої агресії: Грузія постраждала в тому ж 2008 році, а Україна — з 2014 року й донині. Водночас і Молдова залишається під загрозою через відсутність безпекових гарантій.

Масштабна політична й військова підтримка України з боку Заходу стала об'єктом маніпуляцій у кремлівській пропаганді, яка подає конфлікт не як зіткнення з Україною, а як протистояння з об'єднаним Заходом. У такій ситуації обережність західних лідерів, спрямована на недопущення ескалації конфлікту, лише посилює кремлівський наратив і підживляє рішучість у підтримці Києва. Якщо США та союзники надалі стримуватимуть військову допомогу Україні, побоюючись посилення напруги з РФ, вони ризикують втратити стратегічну ініціативу не лише в Україні, а й у ширшому регіональному контексті.

Ще одна причина гальмування членства — страх перед можливою ескалацією. Втім, як засвідчили події 9 травня 2023 року, коли в Москві на Червоній площі відбувся парад із застарілою технікою, реальні можливості Росії у сфері звичайних озброєнь істотно зменшилися.

Суттєвою залишається і занепокоєність тривалістю збройного конфлікту. З початку вторгнення українська влада чітко декларує стратегічну мету – повне відновлення територіальної цілісності держави. Така позиція пояснюється необхідністю уникнення повторної агресії в майбутньому, яка стане можливою у разі збереження частини окупованих територій за РФ [11].

Серед значної частини українського суспільства формується розуміння: доти, доки Росія залишатиметься у своєму теперішньому стані, вона становитиме постійну загрозу національній безпеці України. Вторгнення у 2022 році остаточно розвіяло міф про «братні народи» навіть серед громадян, які раніше мали проросійські симпатії. Протягом 2022–2023 років російська федерація вдається до злочинної тактики – фактичного геноциду українського населення та ведення війни за стратегією «випаленої землі», що супроводжується масштабними руйнуваннями цивільної інфраструктури.

У цьому контексті саміт НАТО, який відбувся у липні 2023 року, розглядається як потенційно важливий етап для зміцнення обороноздатності України та наближення її до перемоги. Одним з ключових результатів саміту

має стати надання Україні новітніх зразків озброєння, що дозволить посилити її позиції на полі бою. Не менш важливою є інтеграція науково-технічного потенціалу та оборонно-промислового комплексу України у ширші євроатлантичні процеси розвитку системи безпеки.

Не менш важливою складовою у забезпеченні довгострокової безпеки України є реалізація ініціативи «Технології відродження України». Цей проєкт передбачає не лише розвиток військових інновацій, а й формування стратегічного партнерства зі США та європейськими країнами у ключових галузях, включно з тими, що мають подвійне призначення — зокрема, ракетно-космічним комплексом. Такі підходи сприятимуть залученню іноземних інвестицій, активізації технологічного обміну, а також стимулюванню зростання оборонно-промислового комплексу України.

Отже, постачання сучасного високотехнологічного озброєння, доступ до передових наукових рішень і технологій, які забезпечують перевагу українським силам оборони, а також запровадження технологічних обмежень проти РФ можуть виступати реалістичними складовими системи гарантій безпеки для України. Такий підхід не лише сприятиме перемозі у війні, а й наблизить країну до набуття повноправного членства в НАТО. Забезпечення технологічного поступу України одночасно з техніко-економічним стримуванням РФ створює підґрунтя для стабільного миру на десятиліття вперед [13].

Варто наголосити, що на міжнародному рівні дедалі частіше звучить аргумент про те, що вступ України до НАТО жодним чином не становить загрози для безпеки Росії. Історичні факти свідчать, що жодна з країн-членів Альянсу ніколи не загрожувала нападом на РФ. Навпаки, спільні кордони НАТО з Росією завжди були мирними й стабільними, навіть у період існування Радянського Союзу, що є різким контрастом до нестабільності, яку Росія часто демонструє на своїх інших кордонах. Приєднання України до Альянсу могло б

стати чинником стабілізації як на українсько-російському, так і на ширшому східному напрямку євроатлантичної безпеки.

Попри це, поточна соціально-політична ситуація всередині РФ свідчить про те, що пріоритетами російського режиму залишаються агресивні експансіоністські амбіції, а не прагнення до тривалого миру. Відтак, лише повноцінне членство України в НАТО здатне значно посилити Альянс і посприяти стримуванню подальшої агресії з боку РФ. Це зменшить ймовірність нового повномасштабного конфлікту, оскільки навіть чинне керівництво РФ, включно з Путіним, навряд чи готове до прямого військового зіткнення з НАТО. Такий розвиток подій створив би умови для мирного співіснування не лише в Україні, а й у самій Росії.

Західні експерти також наголошують, що в довгострокових інтересах самої Росії – мати передбачуваних і миролюбних сусідів. Саме такими є країни-члени НАТО. У разі вступу України до Альянсу значною мірою було б знято побоювання з боку РФ щодо можливих спроб з боку України повернути тимчасово окуповані території силовим шляхом після завершення нинішнього етапу війни [14].

3.2 Перспективи членства України в НАТО: стратегічний аналіз та зовнішньополітичний контекст

У контексті загроз національній безпеці, територіальній цілісності та суверенітету, питання взаємодії України з НАТО набуло особливої ваги. Вже на початку 2000-х років українські аналітики почали досліджувати потенціал співпраці з Альянсом, коли формувалась політична ідентичність держави та окреслювався її зовнішньополітичний курс.

У 2008 році дослідники В. Бурдяк та І. Мороз відзначали переважання позитивних аспектів у партнерстві з НАТО. Попри те, що повноправне членство на той момент залишалось недосяжним, між Україною та Альянсом сформувались основи стабільної взаємодії. Однією з причин стримування вступу виступали комплексні внутрішні та зовнішньополітичні фактори, зокрема: невирішені прикордонні питання з Російською Федерацією, присутність інфраструктури, пов'язаної з РФ, на території України, обмеження, закріплені в Конституції щодо розміщення іноземних військових баз, а також загроза з боку ворожих агентурних мереж у державних структурах.

Протягом тривалого часу українська зовнішня політика змушена була балансувати між співпрацею з Росією та західними партнерами. Це гальмувало прийняття рішень, викликало внутрішньополітичні суперечності та посилювало розбіжності в суспільстві щодо євроатлантичної інтеграції.

Ситуація кардинально змінилась після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Питання вступу до НАТО вийшло на перший план і стало безальтернативним орієнтиром для української держави. Суспільна думка, що раніше розділялась, консолідувалась навколо потреби глибокої інтеграції в євроатлантичну систему безпеки. У цих умовах Україна активно аналізує ризики та можливості такого зближення.

Агресивні дії РФ стали серйозним викликом для світової системи безпеки, виявивши її вразливість та недосконалість. Ескалація конфлікту змусила багато держав та міжнародних організацій переосмислити свої безпекові стратегії. Яскравим прикладом цього є вступ до НАТО Фінляндії та Швеції. Обидві країни вирішили приєднатися до Альянсу, не проходячи процедуру Плану дій щодо членства, і отримали офіційне запрошення на саміті 29 червня 2022 року. Згодом, 4 квітня 2023 року, Фінляндія стала членом НАТО, а Швеція отримала необхідні схвалення від ключових країн-членів.

Україна також заявила про бажання приєднатися до НАТО за пришвидшеною процедурою. Однак, у короткостроковій перспективі, реалізація цього прагнення ускладнена через активну фазу війни, обмежену політичну підтримку серед окремих членів Альянсу та ширші міжнародні ризики. Незважаючи на це, євроатлантична інтеграція залишається пріоритетом для України, який визначатиме її зовнішню політику на найближчі роки.

Україна задекларувала стратегічне партнерство з НАТО у довгостроковій перспективі, що зафіксовано у ключових нормативних документах. У відповідь Альянс реалізує Комплексний пакет допомоги (КПД), що передбачає системну підтримку, засновану на стабільному та передбачуваному фінансуванні. Ця програма охоплює три основні напрями: відновлення та реконструкцію, інституційні реформи, а також впровадження стандартів оперативної сумісності з силами НАТО.

В межах зазначених напрямів Україна поступово переходить до стандартів Альянсу. Це передбачає оновлення військової доктрини, заміну озброєння радянського зразка, а також підготовку особового складу відповідно до вимог НАТО. У сфері логістики триває реформа системи оборонних поставок для забезпечення прозорості, ефективності та відповідності сучасним моделям управління, що використовуються в державах-членах Альянсу.

Важливим елементом співпраці є створення Спільного центру Україна – НАТО на території Польщі. Центр у місті Бидгощ функціонуватиме як аналітична та навчальна платформа, що узагальнює бойовий досвід українських військових та адаптує його до навчальних програм НАТО. У рамках розвитку технологій та інновацій запущено дорожню карту спільних проєктів, спрямованих на посилення обороноздатності, зокрема в галузі військових розробок та інноваційної інфраструктури.

Комплексна допомога також включає постачання нелетального обладнання і витратних матеріалів, що надаються як Альянсом, так і його партнерами. Особлива увага приділяється відновленню пошкодженої інфраструктури, зокрема навчально-тренувальних центрів. У пріоритеті також заходи з розмінування, що передбачають як технічну підтримку, так і розвиток національного потенціалу у цій сфері. Важливою складовою є програма реабілітації військовослужбовців, яка охоплює медичну допомогу, психологічну підтримку та сприяння соціальній адаптації.

Комплексний пакет включає блок ініціатив на основі людиноцентричного підходу. Вони охоплюють впровадження єдиної системи медичних даних для військових закладів, підготовку медичного персоналу до використання сучасних методик лікування, зокрема EMDR, створення Центру передового досвіду в галузі медичної реабілітації, а також підтримку участі України в міжнародних ініціативах, як-от «Ігри нескорених». Додатково програма охоплює теми гендерної рівності, безпеки та реінтеграції ветеранів, а також управління людськими ресурсами в секторі оборони.

На саміті НАТО в Мадриді 2022 року, у межах ініціативи «НАТО-2030», ухвалено рішення про розширення програм підготовки партнерів та збільшення обсягів спільного фінансування. Відповідні бюджети почали зростати з 2023 року, що дало можливість реалізувати низку проєктів у таких сферах, як

кіберзахист, планування оборони, інституційна реформа, психологічна підтримка та підвищення стійкості.

З початку 2023 року в межах підходу «безпека через співпрацю» було виділено близько 20 мільйонів євро на підтримку окремих партнерів, серед яких і Україна. Ці кошти дозволили запуснути проєкти, пов'язані з реформами, навчанням, цифровою безпекою, медичною реабілітацією та зміцненням оборонного потенціалу.

На Вашингтонському саміті 2024 року лідери держав-членів оголосили про створення Ініціативи НАТО з безпекової допомоги та навчання для України (NSATU). Вона має на меті централізовано координувати постачання військової техніки, проводити навчання та забезпечувати логістичну підтримку. Ініціатива покликана посилити здатність України до самозахисту та підтримати її готовність діяти відповідно до стандартів Альянсу. При цьому НАТО наголошує на дотриманні норм міжнародного права і залишається осторонь безпосередньої участі у бойових діях.

Починаючи з 2025 року, на щорічних самітах НАТО планують переглядати ефективність наданої Україні підтримки. Країни-члени Альянсу звітуватимуть двічі на рік про обсяги та зміст допомоги, а Генеральний секретар НАТО публічно інформуватиме про всі внески. Такий механізм прозорості забезпечує регулярний моніторинг виконання зобов'язань та дозволяє своєчасно коригувати програми підтримки, адаптуючи їх до актуальних потреб України.

Паралельно з колективною підтримкою НАТО сприяє укладанню двосторонніх угод між Україною та окремими членами Альянсу. Ці домовленості ґрунтуються на Спільній декларації країн Групи семи, ухваленій на саміті у Вільнюсі у 2023 році. Вони закріплюють довгострокові гарантії безпеки для України, підтверджуючи рішучість держав-підписантів підтримувати український суверенітет і територіальну цілісність. Станом на

сьогодні понад 20 країн уклали такі угоди, що стало важливим кроком на шляху глибшої євроатлантичної інтеграції України.

Окрему роль у координації цієї взаємодії відіграє Представництво НАТО в Україні. Його діяльність забезпечує комунікацію між Альянсом та українською владою, сприяючи реалізації реформ і адаптації України до стандартів НАТО. Зі зростанням політичної співпраці функціонал Представництва було суттєво розширено. Генеральний секретар НАТО призначив Старшого представника, який очолює діяльність Представництва, координує співпрацю на стратегічному рівні та підтримує постійний діалог з українськими органами влади.

Створене у вересні 2015 року, Представництво об'єднало дві попередні інституції — Центр інформації та документації НАТО і Офіс зв'язку НАТО в Україні. Центр інформації, який розпочав роботу ще у 1997 році, став першим подібним підрозділом Альянсу в країні-партнері. Його головна мета — поширення інформації про діяльність НАТО, поглиблення обізнаності громадськості щодо євроатлантичного партнерства, а також підтримка стратегічних комунікацій на рівні державних установ. Центр проводить різноманітні заходи — семінари, круглі столи, конференції, а також реалізує мультимедійні проєкти у сфері громадської дипломатії.

Своєю чергою, Україна активно впроваджує зміни у внутрішній політиці, економіці та системі безпеки з метою досягнення критеріїв членства в НАТО та Європейському Союзі. Повномасштабне вторгнення Росії стало каталізатором активізації політики безпеки з боку Альянсу. Якщо раніше підтримка обмежувалася нелетальними засобами, то сьогодні спостерігається зростання масштабу допомоги та поглиблення стратегічного партнерства.

Незважаючи на позитивну динаміку, процес інтеграції до НАТО не позбавлений викликів. Подальше просування України у напрямку євроатлантичної спільноти потребує не лише політичної волі, але й системного

подолання існуючих труднощів. Водночас, послідовна підтримка з боку Альянсу формує основу для поступової трансформації системи національної безпеки України у відповідності до стандартів НАТО.

В межах внутрішніх дискусій НАТО зростає підтримка ідеї надати Україні спрощений шлях до членства. Це підвищує ймовірність того, що відповідне рішення буде ухвалено на одному з наступних самітів. Представники східноєвропейських країн-членів Альянсу наполягають на необхідності визначеного та прозорого механізму приєднання України. Водночас деякі південні країни НАТО висловлюють побоювання, що скасування вимоги щодо виконання Плану дій для членства (ПДЧ) може спровокувати подальшу ескалацію з боку Російської Федерації.

Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг у закритих перемовинах пропонує варіант, за якого вступ України до Альянсу відбудеться після завершення війни, без проходження формальної процедури ПДЧ. Такий підхід відкриває шлях до прискореної інтеграції, однак він не гарантує чітких термінів і потребує консенсусу серед усіх держав-членів.

На думку українського керівництва, країна вже відповідає більшості стандартів НАТО, а тому вступ є лише питанням формалізації статусу. Київ очікує на прискорену процедуру вступу за аналогією з Фінляндією та Швецією, які були запрошені до Альянсу без виконання ПДЧ 29 червня 2022 року. У результаті Фінляндія приєдналась до НАТО 4 квітня 2023 року, а Швеція отримала необхідні ратифікації з боку Туреччини та Угорщини.

Разом з тим, одним із бар'єрів для повноправного членства України є побоювання західних країн щодо того, що такий крок може бути використаний Кремлем у пропагандистських цілях. Ще у 2008 році НАТО відмовило Україні та Грузії у наданні ПДЧ саме через небажання провокувати Росію. Внаслідок цього обидві країни опинилися під ударом: Грузія — у 2008 році, Україна — з

2014 року. Вони залишаються вразливими, оскільки не мають гарантій безпеки, які надає колективна оборона Альянсу.

Агресивна риторика Москви та інформаційні кампанії Кремля прагнуть подати війну в Україні як конфлікт не з Києвом, а із Заходом загалом. У такій ситуації будь-які обмеження з боку США та їхніх союзників можуть лише заохотити подальшу ескалацію. Відмова від рішучих дій може мати наслідки не лише для України, а й для загальної безпекової архітектури Європи.

Ще один чинник стримування — страх перед загостренням війни. Проте військовий парад у Москві 9 травня 2023 року продемонстрував обмеженість російського військового потенціалу в частині звичайних озброєнь. Це свідчить про поступове виснаження ресурсів РФ, попри агресивну зовнішню політику.

На думку експертки О. Кручініної, важливим кроком до стабілізації й розвитку країни є реалізація проєкту «Технології відродження України». Його суть полягає у створенні спільних технологічних ініціатив з США та Європою, зокрема у галузях подвійного призначення — таких як ракетно-космічні розробки. Такі проєкти здатні залучити інвестиції, пришвидшити інноваційний розвиток оборонної промисловості та посилити економічну співпрацю з ключовими західними партнерами.

Міжнародна спільнота все частіше визнає, що вступ України до НАТО не становить загрози для Росії. Жодна з країн-членів Альянсу ніколи не провокувала Москву збройними діями. Навпаки, прикордонні зони між РФ і НАТО завжди залишалися стабільними, навіть у радянські часи. Українське членство могло б підсилити безпеку на всьому східному фланзі, у тому числі й для самої Росії — за умови, що її керівництво прагнуло б миру, а не конфлікту.

У цьому контексті вступ України до НАТО зміцнив би як обороноздатність Альянсу, так і стримуючий потенціал щодо майбутньої агресії з боку РФ. З урахуванням цього, військове втручання Москви у відповідь на членство України виглядає малоймовірним, навіть з огляду на її риторiku.

Такий крок міг би стати основою для довготривалої стабільності в регіоні й посилити надію на мирне співіснування, зокрема і для громадян Росії.

Аналітики на Заході наголошують: сусіди, які є стабільними, передбачуваними і дотримуються міжнародного права, — це саме ті держави, які відповідають довгостроковим інтересам Росії. Вступ України до НАТО міг би розвіяти страхи Кремля щодо можливого реваншизму Києва після війни та створити підґрунтя для безпекового балансу в регіоні.

З огляду на зростання російської агресивності, питання євроатлантичної інтеграції України набуває ще більшої актуальності. Деякі дослідники вважають, що це може підштовхнути Кремль до радикальніших дій, однак наразі немає реальних підстав припускати, що Росія вдасться до застосування ядерної зброї. Членство України в НАТО могло б стати ключовим фактором стримування, здатним забезпечити стабільність і безпеку не лише для України, а й для всієї Європи.

ВИСНОВКИ

Вивчення еволюції відносин між Україною та НАТО свідчить про тривалу, складну, але цілеспрямовану трансформацію зовнішньополітичного курсу держави. Починаючи з початку 1990-х років, Україна формувала механізми співпраці з Альянсом, що пройшли шлях від символічного партнерства до практичної інтеграції, яка охоплює не лише оборонну сферу, а й глибокі інституційні, правові та безпекові реформи. Цей процес має виразне стратегічне значення, оскільки євроатлантична інтеграція стала не просто одним із зовнішньополітичних векторів, а основою національної безпеки.

Наукова література, як українська, так і західна, висвітлює НАТО не лише як оборонний союз, а як потужну інституцію, що генерує стандарти, моделі врядування, демократичний контроль над військом та верховенство права. Саме ці чинники визнані ключовими для створення стійкої системи безпеки, здатної протистояти як традиційним, так і гібридним загрозам. Аналіз засвідчує, що після 2014 року, особливо в умовах повномасштабної війни з Росією, значення Альянсу для України зросло до критичного рівня — від нього залежить не лише обороноздатність, а й саме існування держави як демократичного, незалежного суб'єкта міжнародної політики.

Після Революції Гідності Україна закріпила курс на вступ до НАТО на рівні Конституції, реформувала сектор безпеки та оборони, підвищила рівень оперативної сумісності з арміями країн-членів Альянсу та почала брати участь у численних програмах співробітництва. Надання статусу партнера з розширеними можливостями стало офіційним визнанням з боку НАТО про готовність України до більшої інтеграції. Водночас, незважаючи на істотний прогрес, низка викликів залишається актуальною: відсутність Плану дій щодо членства (ПДЧ), політична фрагментованість позицій всередині Альянсу, а

також потреба у завершенні структурних реформ, передусім у сфері правосуддя та боротьби з корупцією.

На тлі повномасштабної війни роль НАТО для України перестає бути перспективною політикою на майбутнє — вона перетворюється на нагальну потребу. Агресія РФ повністю зруйнувала концепцію нейтралітету, показала неспроможність міжнародних гарантій поза колективними механізмами безпеки та довела: лише повноправне членство в НАТО забезпечить стабільність і територіальну цілісність України. Це визнали не лише українські лідери, а й значна частина західного політикуму, особливо в країнах Східної Європи. Разом із тим, частина країн-членів, зокрема з Півдня, демонструє обережність, побоюючись подальшої ескалації з боку Росії у відповідь на офіційне розширення Альянсу.

Попри це, стратегічна динаміка залишає мало сумнівів: Україна вже є де-факто партнером НАТО. Вона воює за цінності, які лежать в основі євроатлантичного співтовариства — свободу, демократію, верховенство права, право на самовизначення. Вона довела свою спроможність не лише просити про допомогу, а й реально зміцнювати безпеку Європи на практиці. Створення нових спільних інституцій, навчальних центрів, ініціатив на зразок Комплексного пакету допомоги чи NSATU (NATO Security Assistance and Training for Ukraine) свідчить, що співпраця виходить за рамки формального партнерства. Ключовим бар'єром для формального членства залишається триваюча війна. НАТО не може надати Україні повноправне членство під час збройного конфлікту без прямого залучення до бойових дій. Водночас, після завершення війни (на умовах збереження територіальної цілісності України), політичне рішення про вступ може бути ухвалене за пришвидшеною процедурою, подібно до прецедентів Фінляндії та Швеції. Для цього Україна має завершити критичні реформи, забезпечити прозорість державних інституцій

та продовжувати зміцнювати суспільний консенсус навколо євроатлантичного курсу.

Отже, вступ до НАТО — це не лише питання політики, а питання виживання, стабільності та модернізації. Це логічне завершення тридцятирічного шляху інтеграції, що став незворотним після 2014 року та екзистенційним після 2022-го. Для Альянсу приєднання України — це зміцнення східного флангу, посилення відлякувального потенціалу й демонстрація, що демократії не кидають партнерів напризволяще. Україна не лише потребує НАТО — НАТО також потребує України як держави, що довела свою стійкість, бойову спроможність та вірність європейським цінностям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Brzezinski, I. Building the bridge: How to inject credibility into NATO's promise of membership for Ukraine. Atlantic Council. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/building-the-bridge-how-to-inject-credibility-into-natos-promise-of-membership-for-ukraine/> (Дата звернення: 1.05.2025)
2. Giles, K. NATO Enlargement and Russia: Myths and Realities. Chatham House. URL: <https://www.chathamhouse.org/2021/05/myths-and-misconceptions-debate-russia/myth-03-russia-was-promised-nato-would-not-enlarge> (Дата звернення: 3.05.2025)
3. Gressel, G. Sustain and prosper: How Europeans can support Ukraine. European Council on Foreign Relations, 11 October 2023. URL: https://ecfr.eu/profile/gustav_gressel/type/publication/ (Дата звернення: 3.05.2025)
4. Hodges, B., Bugajski, J., Wojcik, R., & Schmiedl, C. One Flank, One Threat, One Presence: A Strategy for NATO's Eastern Flank. CEPA. URL: <https://cepa.org/comprehensive-reports/one-flank-one-threat-one-presence/> (Дата звернення: 4.05.2025)
5. Jones, S. G. Russia's War in Ukraine and the Prospects for Peace. Center for Strategic and International Studies, March 2025. URL: <https://www.csis.org/analysis/russias-war-ukraine-and-prospects-peace> (Дата звернення: 4.05.2025)
6. Major, C. Ensuring Ukraine's security. Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP), July 2023. URL: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2023C46/> (Дата звернення: 5.05.2025)

7. Мелешенко Т. В. Україна–НАТО: проблеми і перспективи партнерства. *Журнал національної академії наук України*. 2021. № 4. С. 87–94. URL: <https://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0001469271> (Дата звернення: 21.04.2025).

8. Стужук Ю. П., Шпура М. І. Співробітництво України з НАТО: історична ретроспектива та сучасність. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень. 2022. № 3(76). С. 118–125. URL: <https://znpcvsvd.nuou.org.ua/article/view/275493> (Дата звернення: 22.04.2025).

9. Зленко А. М. Зовнішня політика України: від романтизму до прагматизму: виступи, промови, інтерв'ю, статті. Київ: Преса України, 2001. 369 с. URL: https://irbis-nbuiv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuiv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&FT_PREFIX=&FT_REQUEST=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21ALL=%28%3C.%3ET%3D%D0%97%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%8F+%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0+%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%24%3C.%3E%29&S21CNR=20&S21FMT=fullweb&S21REF=10&S21SRD=&S21SRW=&S21STN=1&Z21ID= (Дата звернення: 22.04.2025).

10. Сивак О. В. Формування та здійснення зовнішньої політики України (1990–1999 рр.): автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04. Київ, 2000. 20 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0400U003438> (Дата звернення: 23.04.2025).

11. Ковальова О. О. Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України: монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. 340 с. URL: https://library.znu.edu.ua/newbook/index.php?action=url%2Fview&url_id=27544 (Дата звернення: 24.04.2025).

12. Горбулін В. П., Белов О. І., Литвиненко О. В. Національна безпека: порядок денний для України: монографія. Київ: Стилос, 2009. 126 с.

13. Щербак Ю. М. Україна: виклик і вибір. Перспективи України в глобалізованому світі XXI ст. Київ: Дух і Літера, 2003. 578 с.
14. Макар Ю. І. Зовнішня політика України: наміри та реалії. Україна – Європа – Світ. 2008. Вип. 1. С. 189–198.
15. Грицак Я. Подолати минуле. Глобальна історія України. Київ: Портал, 2021. 432 с.
16. NATO-Ukraine. A Distinctive Partnership, NATO Public Diplomacy Division. URL: https://www.nato.int/%20nato_static/assets/pdf/pdf_2007_06/20090304_natoukraine2007-e.pdf (дата звернення: 19.05.2025).
17. Popławski D. Polityka neutralności i bezaliansowości. Poziomy analizy stosunków międzynarodowych. Tom 2 / Eds. E. Halizak, M. Pietraś. Wydawnictwo Rambler, 2013. P. 541–564.
18. Secor L. Henry Kissinger Is Worried About „Disequilibrium”. The Wall Street Journal. URL: https://www.wsj.com/arts-culture/books/henry-kissinger-is-worried-about-disequilibrium-11660325251?mod=itp_%20wsj,djemITP_h (дата звернення: 20.05.2025).
19. Stępniewski T. „Do Europy razem z Rosją”: polityka zagraniczna Ukrainy w czasie prezydentury Leonida Kuczmy. Myśl Ekonomiczna i Polityczna. 2018. № 4(63). P. 184–207. URL: <https://mysl.lazarski.pl/mysl/article/view/1598/899>. (дата звернення 20.05.2025)
20. Suprun V. Trójkąt zagrożeń bezpieczeństwa zewnętrznego Ukrainy w okresie prezydentury Wołodymyra Zełenskiego: aspekty militarno-polityczne. Odporność społeczeństwa, państwa na zagrożenia hybrydowe / Eds. L. Elak, T. Zieliński, Z. Ciekanowski, S. Żurawski. Publishing House of the Management Academy of Applied Sciences in Warsaw, 2023. P. 379–398.

21. Szeptycki A. Półwysep Krymski w stosunkach między Federacją Rosyjską i Ukrainą. *Stosunki Międzynarodowe – International Relations*. 2013. № 1(47). P. 109–131.
22. Troianovski A., Entous A., Schwirtz M. Ukraine-Russia Peace Is as Elusive as Ever. But in 2022 They Were Talking. *The New York Times*.
23. Wolczuk K. Ukraine's policy towards the European Union: a case of 'declarative Europeanization'. Paper for the Stefan Batory Foundation Project, The Enlarged EU and Ukraine: New Relations. 2003. P. 1–28..
24. Гапеева О. Інформаційні кампанії Російської Федерації на Кримському півострові (1997–2006 рр.): історичний аспект. Гілея: науковий вісник. 2016. № 115. С. 84–87.
25. Декларація про державний суверенітет України : Декларація Верховної Ради УРСР № 55-XII / 264 Актуальні проблеми філософії та соціології Верховна Рада УРСР.
26. Європейська правда. Опитування: як війна змінила цивілізаційний вибір українців. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/12/30/7153371/> (дата звернення: 20.05.2025).
27. Зленко А. Ми повинні проводити передбачувану і прогнозовану зовнішню політику. *Національна безпека і оборона*. 2010. № 2 (113). С. 17–18. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD113_2010_ukr.pdf (дата звернення: 20.05.2025).
28. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. No. 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.05.2025).
29. Політика ЄС щодо України наприкінці ХХ століття. Навчально-методичний посібник для аспірантів та студентів історичного факультету / за

ред. О. А. Неприцький, В. В. Кельман. Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2022. 36 с.

30. Попович О. Ставлення українців до НАТО суттєво погіршилося. BBC News Ukrainian. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/indepth/story/2006/06/060605_ukr_nato_poll_oh (дата звернення: 21.05.2025).

31. Прийдун С. Нейтралітет та позаблоковий статус в зовнішній політиці України (1991-2014 рр.). Матеріали Всеукраїнської наукової конференції “Історія України: сучасні виклики” (15 квітня 2015). Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка. С. 152–155.

32. Про Воєнну доктрину України : в редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 року № 390/2012 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/648/2004/ed20120622> (дата звернення: 21.05.2025).

33. Про Воєнну доктрину України : Постанова Верховної Ради України від 19.10.1993 № 3529-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3529-12> (дата звернення: 21.05.2025).

34. Про Воєнну доктрину України : Указ Президента України від 15.06.2004 № 648/2004 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/648/2004> (дата звернення: 21.05.2025).

35. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> (дата звернення: 21.05.2025).

36. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11.06.1998 № 615/98 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98> (дата звернення: 22.05.2025).

37. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. №. 964–IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (дата звернення: 22.05.2025).

38. Про Основні напрями зовнішньої політики України : Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. №. 3360–XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12> (дата звернення: 22.05.2025).

39. Про проголошення незалежності України : Постанова Верховної Ради України від 24.08.1991 № 1427-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12/ed20131006#> (дата звернення: 22.05.2025).

40. Про самоусунення Президента України від виконання конституційних повноважень та призначення позачергових виборів Президента України : Постанова Верховної Ради України від 22.02.2014 № 757-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-18> (дата звернення: 22.05.2025).

41. Про Стратегію національної безпеки України : в редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 року № 389/2012 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007> (дата звернення: 22.05.2025).

42. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 12.02.2007 № 105/2007. Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007> (дата звернення: 23.05.2025).

43. Промова Президента України Віктора Януковича під час церемонії інавгурації: Промова від 25.02.2010. Президент України. URL: <https://web.archive.org/web/20100228163643/http://www.president.gov.ua/news/16600.html> (дата звернення: 23.05.2025).

44. Сидоренко С., Шелест Г. Альтернатива НАТО: чим загрожує відмова України від Альянсу за домовленістю з Кремлем. Європейська правда. URL:

<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/03/23/7136465/index.amp> (дата звернення: 23.05.2025)

45. Сидорук Т., Павлюк В. Розширення НАТО як фальшивий привід для виправдання війни росії проти України. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/rozshyrennya-nato-yak-falshyvyypriyvid-dlya-vypravdannya-viyny-rosiyi-proty-ukrayiny> (дата звернення: 24.05.2025).

46. Слово і Діло. Перші й останні кроки президентів України на посаді. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/05/30/infografika/polityka/pershi-ostanni-krokyprezydentiv-ukrayiny-posadi> (дата звернення: 24.05.2025).

47. Соколова Ю. Гарантії безпеки дадуть змогу Україні зафіксувати позаблоковий статус Чалий. Fakty ICTV. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/polituka/20220329-garantiyi-bezpeky-dadut-zmoguukrayini-zafiksuvaty-pozablokovyj-status-chalyj/amp/> (дата звернення: 24.05.2025).

48. Тарасюк Б. Маємо всі шанси посісти гідне місце в Європі й світі. *Національна безпека і оборона*. 2010. № 2 (113). С. 18–20. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD113_2010_ukr.pdf (дата звернення: 24.05.2025).

49. Тодоров І. Євроатлантична інтеграція України. Історія та сучасність: навч. посіб. Ужгородський національний університет. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2022. 375 с.

50. Тодоров І. Україна – НАТО: сучасний стан відносин і перспективи. *Міжнародний науковий вісник*. 2023. № 1-2(27-28). С. 10–20. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/56843>. (дата звернення 24.05.2025)